

Van-e idő?

VISSZHANG - LXI. évfolyam, 39. szám, 2017. szeptember 29.

Cseresnyési László (*Radnóti András elemez, ÉS, 2017/36., szept. 8.*) és – különösen – Vásárhelyi Mária (*A realizmus és a giccs határán, ÉS, 2017/37., szept. 15.*) kritikával él a cikkemben (*Az összefogás csapdáról, ÉS, 2017/35., szept. 1.*) megfogalmazottakkal szemben. Központi állításom – hogy az ellenzéki összefogás melletti érveket végső soron egyetlen megfontolás, a Fidesz bármi áron való elzavarásának vulgáris (és káros) vágya motiválja – a webkettes nyilvánosságban is kavart némi hullámot. E tény önmagában igazolja kiindulópontom, hogy művelt körökben az összefogás egyfajta közbölcsességgé vált – amit Vásárhelyi azzal kérdőjelez meg, hogy éles viták zajlanak arról, az összefogás *mely módja* a legkívánatosabb. Ezt nem kétlem.

Kritikusaim kétségkívül megfontolt és szofisztikált módon, történelmi analógiákkal alátámasztott megjegyzéseinek magva az, amit egy ponton mind Cseresnyési, mind Vásárhelyi kimond: „*nincs időnk*” arra, hogy egy új párt, egy valós alternatíva felnőjön. Nincs időnk, mert – Vásárhelyi szerint – ha extrapoláljuk az elmúlt hét év kormányzását, láthatóvá válik, hogy a következő négy év tragédia lesz. Mármost nekem nincsenek illúzióim az elmúlt hét – és az elmúlt tizenhárom, illetve huszonhét – év mérlegével kapcsolatosan. Történelmi modernizációs lehetőség lett elherdálva, régiós éllovasokból régiós sereghajtók lettünk, az egészségügy, az oktatás romokban hever, az állam és a közélet morális csőd. Nincs okunk azt feltételezni, hogy még négy év Fidesz-kormány ne ezeket a trendeket folytatná. Orbán alatt nincs remény. Csakhogy sajnos Orbán leváltása sem teremt automatikusan reményt, ez sem feltétlenül fordítja vissza az említett trendeket.

Vásárhelyi egy másik gyakori szólamot is felmelegít: hogy 2018 az utolsó esély az alkotmányos jogállam és a demokratikus intézmények restaurálására, a leszakadás visszafordítására. Az utolsó esély, hogy megmaradjunk „*az európai demokratikus jogállamok közösségében*”, ahogy Vásárhelyi írja. Ez a fatalizmus – hogy a jövő év után már Ázsia lesz ez a hely, nem lesznek választások, könyveket égetnek a Hősök terén, és mind megyünk a guillotine alá – nemcsak történelmietlen, de durván félre is visz. Történelmietlen, mert természetesen nincsen „*utolsó esély*”, nincsen a világnak vége, viszont a rezsimnek – minden rezsimnek – köztudomásúlag igen. Másrészt félrevisz, mert a pánik bármilyen alternatívát igazol. Vásárhelyi érvelésével szemben az a tény, hogy szomorú évek következnek, *nem* teszi a Fidesz leváltását önmagában értékkel, hiszen a Fidesz leváltása önmagában nem garantálja, hogy *bármilyen* változik, még kevésbé pedig, hogy *bármilyen kívánatos irányba* változik.

A „*rablóbandától*” való megszabadulásnak nem sok értelme van akkor, ha egy másik rablóbandával helyettesítjük. Morális csóddal nem kezelhető a morális csőd – ez nem legitim törekvés, hanem, ahogy írom, céltalan cél. Ebben, úgy tűnik, Cseresnyési is egyetért velem, azt írja: „*ezt a tarkabarka csőcseléket ültetni a Fidesz helyére valóban nem nevezhető valamiféle nyereségnek*”. Ami legitim törekvés volna, valamiféle nyereség, az Magyarország fejlődő pályára állítása. Orbánék elzavarása az eszköze annak, hogy ez a törekvés kerüljön kormányra – ez legitimálja az elzavarást. Azonban az összefogás adott helyzetben aligha eredményezné ezt, hiszen, ahogy Gárdos István írja (*Mi lesz itt?, ÉS, 2017/37., szept. 15.*), ehhez azt kellene cáfolni, „*hogy a demokratikus ellenzék legnagyobb pártjai maguk is hozzájárultak a politika erkölcsstelenné válásához*”.

Vásárhelyi szerint az összefogást lehetővé teszi, hogy a „*demokratikus pártok*” – vagyis, ha jól értem, a Jobbik kivételével az összes ellenzéki párt – elkötelezettek az alkotmányos jogállam, a demokrácia, a szabadságjogok és Európa mellett, márpedig „*ezekben a válságos és végzetes időkben*” (lásd feljebb)

semmi más nem számít. Meglátásom szerint azonban a demokrácia és a jogállam helyreállítása nem elegendő program sem ahhoz, hogy a szükséges tömegeket el lehessen vinni az urnákhoz, sem ahhoz, hogy Magyarország felzárkózása megkezdődjék. A másik oldalról szemlélve viszont Orbán leváltása sem elegendő ahhoz, hogy a jogállam és a demokrácia helyreálljon, ezek helyreállítása nem gyerekjáték, nem két perc, legfőképp azonban rengeteg áldozatot igényel azoktól a pártoktól, amelyek a leváltást véghez vitték. Márpedig a Vásárhelyi által demokratikusnak nevezett pártok némelyikének áldozatkészsége felől joggal lehetnek kétségeink. Ezért is tart Gárdos attól, hogy a kormányváltók *„beleülnek az elődeik által kialakított rendszerbe”*.

Mindezekből következik, hogy Vásárhelyi kiindulópontja, amely szerint a jelenlegi helyzet 1989-hez hasonlítható, nem stimmel. Hiányzik egyrészt a tömegeket elnyomó rendszer, hiányzik a külső lélegeztetőgép, amelyet leállítanak, hiányzik a gazdasági összeomlás veszélye, nem utolsósorban pedig hiányzik a népharag. (Egyébiránt különösen furcsa a rendszerváltáshoz való visszatérést szorgalmazni a rendszerváltás kudarcának termékével való szembenézéskor.) Hogy pedig Vásárhelyi szlovák példája miért téves, azt Széky János szemléletesen bemutatta (*A szlovák példáról, ÉS, 2017/38., szept. 22.*): Mečiar elzavarását és a modernizáló Dzurinda-kormányt éppen a saját erejükből a parlamentbe jutott, az „összefogással” a választások után koalícióra lépett pártok tették lehetővé. Megint csak nem tanultunk tehát mást, mint az analitikai közhelyet, hogy a történelmi analógiák amilyen gyakran segítenek egy-egy fenomén megértésében, olyan gyakran félre is visznek.

Közhelyszámba megy, hogy Orbánt leváltani csak a passzív választók bevonásával lehetséges. Ezért kerül elő újra és újra – és most Vásárhelyinél is – a nézet, hogy az új ellenzéki pártok a létező tortát szeletelik tovább. Innen már csak egy lépés a leplezetlen bűnbakképzés, hogy a kis pártok – különösen, ha nem oldják fel magukat valami összefogás-levesben – lesznek majd az okai a Fidesz újabb kétharmados győzelmének. A létező alternatíváknak volt hét évük meggyőzni a passzív választókat és egy tömegmozgalom élén elsöpörni Orbánt. Nem sikerült – nem is nagyon próbálkoztak vele. Éppen ezért van szükség új narratívára. Éppen ezért van szükség arra, hogy valami újat mondjunk, és ne az Orbán-fóbia vagy a demokráciaféltség jól ismert szólamait hasznosítsuk újra – éppen, mert a cél egy szabad és demokratikus, fejlődő Magyarország, amelynek eszköze az Orbán-rendszer eltakarítása.

(A szerző külpolitikai elemző, a Momentum tagja.)